

Torsdag med THORS

14.6.84 (3)

EN LITEN GIRLAND
av frågor hinner prof. Thors med i dag: bl.a. handlar de just om girlander, om ortnamn utan s, och om ordet "hoppeligen" som han inte känner någon entusiasm för.

"Hur skall ordet girland uttalas? Har det sje-ljud i början eller g-ljud?"

Girland är – som man lätt kan ana – ett franskt lånord. Ursprunget är det franska ordet **Guirlande**, där g-ljudet framför **ui** uttalas "hårt", således med samma ljud som t.ex. i galosch. I svenskan kan ordbörjan också uttalas med j-ljud, således med "jir".

Det andra problemet rörande uttalet av **girland** i svenskan gäller **-nd**. Det kan antingen uttalas som det stavas, således som **-nd**, eller med ett slags motsvarighet till det franska uttalet, alltså med **ng** före **d**. En annan möjlighet är att lämna bort d-ljudet.

"Summan av kardemumman" blir att **girland** antingen kan uttalas med g-ljud i början eller med j-ljud och i slutet antingen med **nd** på svenskt vis eller med **ng** plus **d** eller utan **d**.

Nyligen hade det insmugit sig ett stavfel vid återgivningen av ordet **ortnamn**, som fick formen "ortsnamn". Stavningen med **s** i **ortnamn** förekommer rätt ofta, både hos oss och i Sverige. Fackmän skriver alltid utan **s**

och talar om ortnamn. Vi skriver – i enlighet med Svenska Akademiens ordlista – **ortnamn**, **ortnamnsforskare**, **ortnamnsavhandling** osv., och vi önskar att detta språkbruk också skall iaktas av andra.

En läsare har lagt märke till bruket av ordet **hoppeligen**, "hoppeligen inte den sista". – Ordet **hoppeligen** är en föga lyckad finlandssvensk kopia av det liktydiga tyska **hoffentlich** (bildat till tyskans **hoffen** "hoppas") och av finskans **toivotta-vasti**. Numera finns det en direkt och helt korrekt motsvarighet till **hoffentlich**, nämligen **förhoppningsvis**. Jag skulle i det just citerade stället ha skrivit "förhoppningsvis inte den sista". (Man kan också säga: "som man kan hoppas inte den sista".)

Samma läsare har med undran sett stavningen **cigarett**. – Den vanligaste stavningen har två **r**: **cigarrett**, men stavningen **cigarett** upptas också av Akademiens ordlista och måste anses korrekt (jämför det engelska **cigarette**).

En annan läsare frågar, om man bor i **landskapet Åland** eller på **Åland**.

För mig är det riktiga just i **landskapet Åland**, men på **Åland**. På samma sätt säger jag t.ex. i **Eckerö kommun**, i **Eckerö församling**, men på **Eckerö**, däremot t.ex. i **Hammarlands kommun** och i **Hammarland**.

Carl-Eric Thors

Torsdag med THORS

21.6.1984

HEMSKT ROLIGT
att språkspalten tänker fortsätta hela sommaren utan att ta någon semester... Det är det förstas, men så skall vi ju inte uttrycka oss. Språkvårdarna har aldrig riktigt gillat det vanliga bruket av ord som HEMSKT i positiva sammanhang – även om man kan utläsa av prof. Thors kommentarer att de i viss mån resignerat...

"Musen som röt", heter det ju. Men hur säger man (med samma verb): Musen har – förr, alltså **rutit**, eller **rytit**? Det bör heta **rutit**, alltså med samma böjning som **brutit**. Att man kanske känner något större osäkerhet inför **rutit** beror givetvis på att formen **rutit** är ganska sällsynt.

Det har i vår någon gång talats om uttrycket **vara till lags**. Den ursprungliga frågaren undrar om detta till **lags** har någon synonym. En synonym är **uppfylla någons önskemål**.

En annan frågande är intresserad av uttryck sådana som **hemskt nöjd**, **hemskt roligt**. Om detta **hemskt** som naturligtvis inte innebär något kusligt eller överhuvudtaget något klandrande, skall det först sägas att vårt vardagsspråk (liksom svenskan i Sverige) använder **hemskt** till övermått, där det inte är frå-

ga om något hemskt, utan bara om en önskan att uttrycka en stark känsla.

Det är svårt att nå någon vart mot sådana vanliga vardagsuttryck. På sin höjd kan man få dem som skriver och som uttalar sig i mer krävande sammanhang, att inse, att **hemskt belåten** inte hör hemma annat än i lediga, talspråkliga sammanhang.

Vi skall för resten inte tro, att uttryck av det slaget finns bara i svenskan. Det är ett känt fenomen i olika europeiska språk. Två exempel från hos oss välkända språk visar säkerligen att sådana här uttryck är vanliga. Tänk å ena sidan på **kauhean kiva**, å andra sidan på **awfully nice**.

En annan typ av "starka uttryck" noteras av samma frågare, nämligen **prisbomb**. – Det är alltför riktigt att t.ex. reklam men också en hel del notiser o.dyl. i tidningar tycker om bildningar med **-bomb**, utan hänsyn till att sådana uttryck kan förefalla störande och föga lämpliga. En del "starka uttryck" verkar "originella" i början, men förlorar småningom sin fräschör.

Ur annonspråket skall till slut nämnas ett fynd som en läsare gjort. På finska lyder texten: **Hae pois...** Mer förbluffande är den svenska motsvarigheten: **Hämta bort!** Så säger vi inte. Ett förslag i stället vore: **Köp/Avhämta Ert eget exemplar!** Men finskan har på motsvarande sätt påverkats av svenskan. Så finner man nuförtiden i reklamspråk också ofta **Tule ja hae!** i stället för det normala **Tule hakemaan!** Tule ja hae är bildat i enlighet med svenskans **Kom och hämta!**

Carl-Eric Thors